

Kántor Lajos

A mutató kilendül*

Valahogy kikerülni az intenzívről. A szörnyű éjszaka után, amelyiken meg akartak ölni. Nem a műtét utáni első éjszakáról beszélek, azt öntudatlanul végigaludtam. A mostani a harmadik vagy a negyedik volt, a majdnem gyilkosságé. Én gyilkoltam volna, ha lett volna erőm. Felállni is alig tudtam, bennem csövekkel, huzalokkal, rám kötve a szégyenletes műanyag zacskó. Szédülök, de ki kell mennem.

Hozzám rohan két nővér.

– Maga megőrült?

– Elegendem van a határon túliakból.

Hogy jön ez ide? Talán azt is hozzátette ez a második, hogy jobban értsem: az erdélyiekből. Ettől magamhoz térhetnék, de igazából csak reggel rendezem össze az éjszaka történetek. Mintha egy pincehelyiségbe vittek volna le, körös-körül sok ágy, frissen operáltakkal. Az éjszakai nővér lemosott, beadta a gyógyszereket, elaludtam. Aztán felgyújtják a villanyt, nézik a monitort, nyilván felugrott a vérnyomásom (kétszáz?), valószínűleg a cukorszintem is, ez a négyes by-pass következtében lehetséges (felkészítettek rá a műtét előtti este), mindenfélet, vérdótot pluszban, inzulint bejuttatnak a vérembe, egyre jobban szédülök, visszafektetnek, belealszom a szédülésbe. Percek múlva (fél óra telt el?) felébredek, akkor állok fel, nem tudom, hol vagyok, lépni nem hagynak, visszafektetnek.

Reggel szerencsére már nincsenek ott az éjszakai nővérek (az egyik azzal kérkedett, hogy ő milyen okos), a már ismerős kardiológus jön az ágyamhoz. Visszakerültem a pincéből? Később az Erdély-szerető professzor, a sebészem is meglátogat, biztat, hogy délben levisznek az osztályra.

Mégsem. Hallanak valamit a tudómön. Újabb készüléket tolnak az ágyamhoz, fújnom kell bele, amíg a mutató ki nem lendül a kellő mértékig, újra meg újra. Maradnom kell, a fenyegető jeleknek előbb el kell tűnniük. Ezzel telik a délelőtt. Az intenzív velem (is) foglalkozó orvosa vissza-visszatér, ám még mindig hall valamit a hátamat kopogtatva, tehát hajthatatlan. Csakhogy én is. Fújok akár-mennyit a masinába, engedjenek le az osztályra. A professzor úr megígérte. Még egy éjszakát a pincében nem bírok ki.

Kántor Lajos 2017 júliusában, 80 éves korában elhunyt. Utolsó szerkesztőségünknek küldött írásával búcsúzikunk Tőle. (A Szerk.)

* Részlet a *Kakas és kereszt* című készülő könyvből

3.30. Délután. Megtörténik a csoda. Kardiológusom ismét rányomja a fülhallgatót a hátamra, nagyokat sóhajtok – és elhangzik a felszabadító döntés. Levisznek a földszintre (a „normális” szívesek közé?), a géppel együtt, lent folytassam a légzésgyakorlást. Ha nem lesz jó az eredmény, visszahoznak az intenzívra.

Még egy vérnyomásnövelő izgalom – a váratlan örömet követően –, az intenzív kardiológusom lenti, ellenőrző osztálylátogatása. Bekapcsolták a gépet? Egyelőre nem sikerül, valami baj van a „dugó” körül, fordítom le magamnak, hívják a szerelőt. Délután vajon még dolgozik? Telefon, tanácskozás. A szigorú ellenőr fél óra múlva megint jön. Szerencsére már tágítom tudóm bal lebenyét a gép segítségével.

Csendben telnek az órák a szalonban, négyen vagyunk, este megkapom egy kedves nővértől az előírtat. Hátha már aludni is fogok, emberi módra. Nézem velem szemben a falat. Fehér pusztaság.

És megtörténik a mai nap második csodája.

Az álmom

Csupa ragyogás minden. A falat, a szalont betölti az oltár sugárzása. Oltárképekhez nem szokott reformátusságom először nem érti, hogy mit is lát. Hát persze, az Erdély-oltár. Rásüt a nap, minden részletét nyomatékosítja. Betű szerint. Például a kerekded D. Ez Deák Feri, grafikus barátom, a *Betű és rajz* című könyv szerzője. A „K” uralkodik mellette. Fölötte? Nyilván Kós Károly, akinek itt a mellszobra a városmajori iskola bejáratánál. Előtte, az oltáron, a „J”. Jékely. És a „Cs”. Cs. Szabó László. És a többi, az „Sz”-nél Szisz, azaz Szilágyi Domokos, az „L”-ek közt Lászlóffy Ali. Engem jöttek biztatni, odaátról? Szó sincs róla, ők csak emlékeztetnek, hogy a szívmentő budai kórház építésében Erdély orosz-lánrészt vállalt. Ennek jó évszázada, és a városmajori azóta is működik. Ilyenek vagyunk mi, erdélyiek. Aranyba van foglalva minden, a betűk, az arcok. A boldogság. Nem vagyok idegenben, otthon vagyok, az ágyamban. Semmim nem fáj. Ragyogó a múlt, a jelen.

A reggel

5.30-kor kezdődik a műszak, takarítónőkkel, ápolókkal, nővérekkel. Ébredező szomszédaimmal. Nyögés és káromkodás, vegyesen. A prímet a nyugdíjas traktorista viszi, nem adnak neki fájdalomcsillapítót, mindenkit szid. A volt szénbányász – állítólag Erdélyből származik – csendes. A családja hozott neki otthonról szövetkabátövet, hogy fel tudja húzni magát, az ágyban (nem egy fára). Az orvos elviszi, ezzel ne próbálkozzon, veszélyes.

Van, akinek már szabad kimenni a vécére. Én is lassan közéjük kerülök, meg szabadulok a kellemetlen zacskótól.

A negyedik szalonbeliről nem sokat tudok meg, annyit azonban igen, hogy jó vigyázni, a visszaesők (?) kálváriája jóval tovább tart, újra elébe néznek valamilyen műtétnek. Engem és a traktorost, akivel már kommunikálni tudok, mint rehabilitációra készült egy másik szalonba tesznek át, ez már amolyan

Várakozóhely. Itt találkozom, beszélgetek transzplantáción átesett, ellenőrzésre bejött szívesekkel. Egyikük Dél-Amerikába készül, valami sportversenyre. Nem a négyes by-pass a világ legrosszabb dolga. Pláne, hogy megígérte nekem a professzor: fél év múlva teniszezhetem. Párost. Bár én a szinglit szeretem. A pályán.

A kereszt

A Városmajor és a Szent Ferenc Kórház közti távolságot a mentőautón hamar megtesszük, így az átköltözés fáradalmait pár óra alatt viszonylag kipihelve új ágyamon, kezdhetek szétnézni, hová is kerültem, éppen egy héttel a négy és fél órás műtét után. Emlékeztetőül, hogy el ne bízam magam, a szalon ajtaja fölött meglátom a kis keresztet. És ha nem is azonnal, lényegesen nyugalmasabb körülmények közé jutva, már könyvre, olvasásra is gondolok, netán az otthoni, jó ideje félbehagyott munkára. Ez a kereszt felidézi Szécsi Bandi festményét, azt a drámai tájképet, középpontjában a fekete szárnyat bontott, kiszáradt, keresztre emlékeztető fával; egy kevés fehér is felvillan, döbbenetesebbé teszi a színek kompozíciót. A talaj, a háttér foltos kárminjára s az ég mocskos, fenyegető színeire igencsak kivetült a művész lelkiállapota. Az enyémről most mit mond? Hosszú raktár-életre kárhoztattuk, kárhoztattam ezt a kitűnő munkát, és csak egy kiállítás okán került le a padlásról. Lent ragadt. Kolozsvári ágyunk fölé került, a *F-elszámolás* borítóját adó Bencsik-kép mellé, majdnem olyan kiemelt helyre, mint Nagy Albert Fehér kakasa, az emblematikus mű, az esőben-hóesésben fejét fenntartó, ázottan kukorékoló kakas. Őt sosem válthatom le. Dolgozószobám faláról, az íróasztallal szemközt, nyilván nem. De ha már Szécsi Bandi képe visszakapta jogát, mi lenne a kettőt összehozni? A *Fehér kakas, vörösbőr* folytatásaként: *Kakas és kereszt*. Írjam tovább az emlékeket...

A Szent Ferenc Kórház, kétágyas szobánk az első emelet sarkában, a 112-es, meglepően kellemes ágyszomszédal, felüdülés a városmajori intenzív után; kereszt ide vagy oda, a kakaskodástól messze vagyok. Marad, három hétre legalábbis, a kicsi puritán fakereszt a szalonajtó fölött. A visszaútig még sok van. Jóllehet állítólag már lehet reménykedni.

Számbavétel

Mi is történt? Hogy történt? Hogyan jutottam ide? Most már van időm egész nap – három hét, a takarítónők, a nővérek később kezdik reggeli műszakjukat, az orvosok is kevesebbet zavarnak –, tehát lesz időm az előzményeken, az új, nem várt találkozásokon töprengeni, bízva a folytatásban. 2016 szeptemberében még a NEM-nél tartottam, amikor kitoltak az érfestésről, a hordágyon.

Fél éve, háromnegyed éve kezdődött. István fiamtól azóta megtanultam, hogy a jelenséget hétköznapien úgy nevezik: a kirakatnéző. Az ember siet valahová, és egyszer csak meg kell állnia, fél percre, egyre, levegőhöz jutni, mehetek tovább. Szakrendelői ellenőrzés, EKG, semmi különös, biztonságból azonban előbb-utóbb meg kell csinálni a szívérfestést. És amikor – négy hónap telik el közben – kitolják a páciens a kisműtőből, köréje gyűl három orvos, Árpai, a Városmajorban

radiológus unokaöcs, a gyermekgyógyásznak indult István, a kisebbik fiú, hozzájuk csatlakoztatva ott van már a szívsebész professzor (az érfestést elvégzett doktor nyilván már beszámolt nekik), együtt hárman, lényegében négyen közlik, magyarázzák, győzködnek: bármelyik percben bekövetkezhet az infarktus, tehát megelőzendő, minél hamarabb, de legtöbb három hónapon belül el kell végezni a műtétet, katéterlehetőség nincs, az erek annyira el vannak meszesedve. Rutinműtét – heteken át ezt hallom –, kockázat szinte nincs, mindössze két százalék. A válaszom ott helyben: NEM. Egyszer úgyis meg kell halni, jobb egyszerre. A professzor urat nyilván felkészítették belőlem, biztat, hogy majd könyvet írok a városmajori élményekből. A válaszom: hetven vagy hetvenegy könyv, az már mindegy. Erdélynek szüksége van rám, replikázik meggyőző tekintettel, határozott hangon jövendő mellfelmetszőm. Én továbbra is a NEM-hez ragaszkodom. Eltolnak egy szalonba, az osztályon (ahová az intenzívről majd annyira vágyom) székre ültetnek, délben még ebédet is hoznak. A vérnyomásom felszökik, a kora délutáni távozás késik, gyógyszerelnek, többször újra mérnek, estefele végre szabadon engednek.

Három hónap helyett – már itthon – kettő a gondolkodási idő. A NEM-hez ragaszkodom. Családi nyomás. Barátiak is. Peti barátom koronatanú lehet. (Hiszen: Coronaria = a szív koszorúere.) Őt négy éve műtötték, itt van, jár-ke, autót vezet, sörözünk is együtt. Egyelőre nincs döntés. Aztán jön az értesítés a Városmajorból: november 21-re kitűzték a műtétet. Beleegyezésem nélkül.

Készülődöm. Mindent rendben kell hagyni. Hogy mi legyen nélkülem. Mit szeretnék... Hülye szó. Ez nem az én szeretetem kérdése. Bár nyilván az is. Mi legyen majd nélkülem a Mikes Kelemen 15.-ben, a földszinten. Juli és a fiúk. Elsősorban. És ami összegyűlt – könyvek, kéziratok, képek. A szerkesztőség. Most már közel hatvan éve munkahelyem. A Kolozsvár Társaság. Új történet, csupán tizenvalahány év. A többi elrendeződik magától.

A végakaratra, leírva, hátha súlya van.

Számbavétel (Szent Ferenc, 112.)

Itt már sokkal könnyebb.

– Panasz van?

Városmajori professzoromnak most pozitív nemmel válaszolok, amikor egyik délelőtt a Széher úton meglátogat. Lehet, még kicsit korai ez a pozitív nem, de épp abban a percben igaznak vélem. Az intenzíven megélt után. Amibe nem számítom be a műtét hosszú óráit. Abból semmire nem emlékszem. A mellvarratok meg a két lábszáron jól kivehető nyomok (az artériák pótlása) a fő emlékeztetők. Járnai fokozatosan tanul az ember. (Julinak még ma is, két és fél hónappal az operáció után, aggódására válaszolom: – Jár a baba, jár.)

A Szent Ferenc Kórház 112-es szalonjában a kellemes hangulatot az első négy-öt nap reggeli beszélgetéseinek, személyesen az ablak melletti ágy időleges használatjának, Andrásnak köszönhetem. András úgy négy évtizeddel fiatalabb nálam, szívbillentyűműtét után a rehabilitáció hátralévő idejét tölti itt. Közgazdász, bankban dolgozik, ha jól következtetek, középvezetői minőségben.

Nyilván a hely, illetve a helyzet is megkülönbözteti kommunikációnkat a káromkodós traktorossal folytatott gondolatcserénktől (városmajori két szalonban) vagy a mellém került szénbányász meglehetősen szótlanágától. (Bár utóbbira egy nem ellenőrzött információ: állítólag ő közölte a szobatársakkal, hogy erdélyi vagyok.)

András beszédes fiú, kérdező, de főként odafigyelő fajta. Az önként adódó, kórházi jelenlétünkre vonatkozó adatközlések csak a kezdetet jelentik, mindketten többre is képesek, készítették vagyunk. Minthogy András mindössze egyszer járt Erdélyben, korábban nem érdekelt sem a történelem, sem a politika (a számok világában élt), reggelente kis újabb kori Erdély-történetet adok elő neki, a szomszéd ágyból, ő még rákérdez, én mesélek, a politika is benne van, akarva-akaratlanul, az előadásban. Észre sem veszem, hogy egyfajta szubjektív számadásba keveredem. Erre a vélt nagyobb hitelesség miatt szükség van, gondolom én. És a visszakérdezés sem marad el, mármint hogy ő hogyan éli meg a mai Magyarországot. Minthogy a bankszektorban dolgozik, kik az ő számára a hiteles kortárs magyar pénzügyi szakértők.

Ha valaki jegyezte volna az előadásokat, szemináriumainkat, egész érdekes jegyzőkönyv készülhetett volna...

Hány nevem van?

A számbavétel része – nem Andrásnak mesélem – neveim újragondolása. Érdekes, a kórházakban ez zavaróbb, mint a civil életben. Noha abban nem volt részem, hogy „egyeske” vagy „ketteske” legyek. Nevet ugyan sosem változtattam, megkérdezésem nélkül megtették mások. Egyetlen anyakönyvi kivonatot őrzök eredetiben, 1941-ben állította ki a kolozsvári magyar hatóság (1937. augusztus 7. szerepel benne születési dátumként, természetesen), a többiek másolatok, a Román Népköztársaságot jelölve meg kibocsátóként. Itt már Ludovic vagyok. Próbálom visszafelé ellenőrizni, hogy hivatalos irataim mit mutatnak; az érettségi bizonyítványomban is (1954-ben kolozsvári magyar iskolában) Ludovic áll. A Romániai Írók Szövetségében kezdettől (vagyis 1963-tól) máig Kántor Lajos voltam és maradtam, az igazolványaimon is. 2002. január 20-án a BM Központi Hivatal által kiállított magyarigazolvány (2052-ig érvényes) az „elismert” családi és utónév feltüntetése után ugyanakkora betűkkel leírja a családi és utónevet magyarul, tehát ékezettel: Kántor Lajos. Hivatalosan tehát maradtam Ludovic – így az Eu-s egészségügyi card szerint –, még szerencse, hogy az irodalomban, a sajtóban (akár román nyelvű közlésekben, közleményekben) megőrizhettem lajosságomat.

És akkor a kórházi kaland, Budapesttől Kolozsvárig (mert itthon is lett azért szíves folytatás). Egy ilyen műtét után minden más. Mindent újra kell gondolni. A saját nevemet is, amely még nem kerül fel a házsongárdi családi sírra, azaz a fekete márvány sírkőre. A Városmajorban, a bejelentkezéskor (a card alapján) érthetően a Ludovic került előtérbe, a folyosón viszont néhány váratlan találkozás (először egy kedves hölgygel) a Lajoshihoz kötődött, sőt a Korunk és az egyetem apropóján is váratlanul megszólítottam. A professzor úr rátért a Lajos bátyámra.

Az intenzíven velem intenzíven foglalkozó kardiológus rám kérdezett, hogyan szólítson, és attól kezdve Lajos lettem a számára. (Bátyám nélkül.) A nővérek egy része kitartott a Ludovic mellett, annak ellenére, hogy lefordítottam nekik magyarrá a Ludovicot. A Szent Ferencben vegyesen szerepelt a nevem, fiatal kezelőorvosom kedvesen rátért a Kántor bácsira. Egyszer hajnalosan pedig, hat és hét óra között az ügyeletes felköltött, hogy valaki keres a kapunál. Nevet nem mondott (az enyémet sem). Még a takarítónők sem indultak, és én álmosan mindjárt lent voltam a földszinten, a bejáratnál. Ott csodálkozva néztek rám. Egy nemrég behozott fiatal kerestek a rokonai (egy másik szalonban feküdt), Erdélyből valót. Erdélyi – erdélyi, vélte az ügyeletes ápoló.

Külön történet: a hazatérés után pár héttel szerencsére rövid lejáratúnak bizonyult jelenésem a kolozsvári szívkórházban. Itt, román szokás szerint, a Domnu Kantor járt ki nekem. Úrnak különösebben nem éreztem magam, de panasza sem lehetett okom. A Ludovic pedig elő sem került, csak a zárójelentésben.

A tulajdonjog kiterjesztése

Hallom a tévében, hogy egy beteg, valamelyik kórházból távozóban, emlékebe magával vitt egy őrizetlenül hagyott számítógépet. Én csak neveket – meg a gyógyulás reményét, kezdetét? – gyűjtöttem be, nagyon különböző természetűeket. Kórházhoz tartozó hivatásosak nevét, egy-két baj-társét. Három név, új szerzemények. Szabolcs Zoltán, Ács Anna, Tolnai András. A műtétet végző professzor, Erdély elkötelezett híve. A gondoskodó, ifjúkori kolozsvári emlékeit föllevenítő, Marosvásárhelyről elszármazott ügyintéző őrangyal. A hallgatni és kérdezni tudó, a rehabilitáció első napjaiban kiosztatlanul szerepet kapó szobatárs.

És egy negyedik név. Akit nem tudok megnevezni. A helyzet, az alig egymásfél órányi találkozás nem olyan volt, hogy mondjuk névjegykártyát cserélhettünk volna. A Szent Ferenc Kórház egyik mentőse vitt át, ellenőrzésre, vissza a Városmajorba, az egyik lábamon kinyílt sebet kellett megvizsgáltatni. A mentőautón oda-vissza jót beszélgettünk, életfilozófiáját (életstratégiáját?) fejtette ki, miközben a fővárosi létről, a máshonnan jöttekről, a kisebbségben élőkről beszélt. Szülővárosáról, Dubrovnikról mesélt érdekesekeket, okosakat – főorvosi szinten is mérhetőket. Legalább a keresztnévét kellett volna megkérdezniem.

Könyvek oldalairól is elgondolkodtató mondatok kerültek új tulajdonomba, ebből a köztes kórházi időből. Hogy miért éppen Réz Pali „hangos memoár” kötetét, a *Bokáig pezsgőbent* hoztam magammal a rehabilitáció heteire? Mikor sem a pezsgőt nem szeretem (egészségesen sem), a „rettenetes Réz úr” (Fodor Sándor Csipike-könyvében olvastam így) ugyancsak nem tartozott a kedvenceim közé (nem Fodor úr miatt). Igaz, Pali beszélgetőtársa, Parti Nagy Lajos annál inkább. Szóval Réz Úr, a művelt, nagy tudású kritikus, a *Holmi* ura... Éveken át vitatkoztunk a Magyar Irodalmi Díj zsűrijében, ritkán szavaztunk egyformán (Poszler Gyuri és Ilia Miska volt az, akikkel lényegében ugyanazt gondoltuk, ugyanarra az új magyar könyvre adtuk szavazatunkat, néhányszor győztesen, például Tolnai Ottó és Szilágyi István díjazásában). A Szépirodalmi lektorával, a mindentudó szerkesztővel adódik most posztumusz találkozás, a kortársakra emlékezés.

Nekem is személyes ismerősökkel, közeliakkal meg csak távolból tiszteltekkel. Mit üzen hát nekem Réz Pál ide a kórházba? Véletlenszerűen kiemelve például: „Írassatok Réz Palival, nemrég jelent meg az Apollinaire-könyve, abból látszik, hogy ért hozzá. Na, Bandi (Illés Endre) visszajön Illyéstől, és mondja. Én meg azt mondtam, hogy nagy megtiszteltetés, de nem írok. Azért nem írok, mert Illyés ebben nem fog nekem segíteni. Egy élő író esetében rengeteg adat kell, családi mindenfélék... hát én még azt se tudom, Illyés katolikus vagy református... Nem fogja megmondani, nem fog nekem megmondani semmit. Tele van rejtélyekkel, és csinálja is maga körül a rejtélyeket.”

Illyés-rejtély? Réz Pál-rejtély? Nekem ki fog segíteni? Illyés Gyula segített, többször is. Például amikor a *Világszerzés* címet kapott verskötetét válogattam otthon, Kolozsvárt, a hatvanas évek végén. Meg amikor a Bartók-émlékezést szerkesztettem, a *Korunkban*. A saját Illyés-émlékeim, a Józsefhegyi út tetejéről vagy Tihanyból mások, mint a Réz Pali katolikus vagy református kérdése. De erről majd később gondolkodhatom, ha visszatérek a *Kakas és kereszt* kéziratához. Most még a Széher úton vagyok, a Városmajortól néhány buszmegállónyira. Ezt Juli és András Sándor méri be naponta.

Ha Városmajor, én Mészöly Miklós és Polcz Elaine 48. szám alatti egykori lakására gondolok. Náluk meg itthon is, a Mikes Kelemen 15.-ben, négyesben (Miklós, Elaine, Erzsike meg én) és külön-külön; Miklós fiatal íróbarátokkal, neves tanítványokkal, Elaine a barátnőjével jött, jöttek, jöttünk össze. Az utolsó találkozás nagyon szomorú emlék, Miklóst mintha odaültették volna a könyvesbolt (Libri?) emeleti helyiségében a dedikálóasztal mellé, már nem ismerte meg az embereket. Hol volt már az a Mészöly, akinek a szenzációs „párbeszéd kísérelteté” (a pozsonyi Szigeti Lacival folytatott beszélgetését) 1999-ben olvashattam?

De még mindig a Széher úton vagyunk. Most éppen egyedül uralom a 112-es kórtermet, újabb jó beszélgetésekre nyílik idő és alkalom. Szobatárs András után a Nemesvita és Budapest között ingázó András (Sándor), a panaszaimra rákérdező, ám inkább az irodalom ügyeiről mesélni és (engem) hallgatni tudó barát tölti meg tartalommal a délutáni órákat, amíg a látogatási tilalmat be nem vezetik az influenzajárvány miatt. Más ez a mi „értekezésünk” a kortársakról, mint a Réz Pali utókornak szánt emlékezése, középpontban önmagával, bár kétségtelenül érdekes, bennfentes információk tömegével. (A *Bokáig pezsgőben* Mészöly-képe több mint hiányos, egyszer fordul elő a neve, akkor is a *Holmi*-szerkesztő negatív ítéletével.) Andrásról megkapom az általa szerkesztett kis Amerika-könyvet kórházi olvasmányul; a szerzővel, Szabó Zoltánnal londoni lakásában találkoztam, nagyon rég, először és utoljára. András ellát keserű csokoládéval is. A nem kevésbé figyelmes Csapody Miklós – a jeles Ilia-tanítvánnyal több évtizedes a barátságunk, Miskának köszönhetően – most nem könyvvel lep meg (sajátjával), hanem felesége, Kati finom húslevesével, akaratlan versenyben a Juli főztjével. István és Laci sem jön természetesen üres kézzel, a kórházi koszt pótlása (helyettesítése) mellett ők főképp a sajtóellátottságomról gondoskodnak. (Itt nincs „cenzúrázás”. A Városmajorban a professzor úr a fejét csóválta, amikor egy *168 órát* látott meg az ágyamon.) Egyszer az unokák közül a legnagyobbik, Bálint és a legkisebb, Dávid látogat meg, apjukkal jönnek, és minthogy tart még a karantén, telefonhi-

vásra a Széher utcai kórházkapu előtt örvendünk egymásnak. A december közepi elviselhető hideg a civil élet felé viszi a gondolatokat. Ugyanúgy, mint amikor bent, a Szent Ferenc földszintjén Julival az automata kínálta kávéválasztékból válogatunk.

A megszakított könyvírás, az írógép (ERIKA), a levelezést szolgáló, otthon hagyott laptop helyett tulajdonérvényesítemnek ezek most a fő eszközei. Szóval a nyereségoldalra van mit, és nem is akármit beírni.

A címszó persze: rehabilitáció.

Narancs

Juli hoz be narancsot is, hogy az magyar-e, nem valószínű, mindenesetre kisbetűs, de nem savanyú. Erről jut eszembe, hogy jó pár éve már, amikor Bacsó Péterrel ültem a vacsoraasztalnál, a Duna TV kuratóriumi kiszállása hozott össze velem, felvidéki utunkon, beszélgetésünkben Laci fiam filmes dolgai is szóba kerültek. Őt persze, a már nehezen mozgó, a buszozást mégis felvállaló mestert *A tanú* aureolája vette körül, én legalábbis így éreztem, az viszont biztosan nem jutott eszembe, hogy egy budapesti hetilap is őrzi (címében) a korjelző motívumot, az új magyar narancsként a tábornok elvtársnak átnyújtott citrom jelenetét.

Furcsák ezek az összejátszások. Az itthon hagyott, félig olvasottan rám váró Norman Manea-regény, az *Odú* Amerikából szól ide most az elsőszemélyes főhős nehezen átélte, súlyos szívoperációjával. (Ő egyedül volt, én szerencsére nem, Juli a támaszom, a gondviselőm.) És ha nem volna elég, a (félig igaz) panaszmentesség heteit, hónapjait figyelni – egy maradéktalanul kellemes június eleji napon, kint a malomban, Zentelkén, napozás közben, egy május végi hetilapban, történetesen a *Magyar Narancs*ban lapozva, Kőszeg Ferenc „derűs történetére” akadok, amelyben tízéves hátgerinctörténetét, kiváló szakorvosokkal esett tapasztalatait foglalja össze, míg elérkezik egy végül sikeresnek tűnő műtéthez. Azt persze nem tudom megítélni, hogy milyen üzletet köthettem volna, ha elcserélhetem az én négyes by-passomat a nálam két évvel fiatalabb Kőszeg gerincoperációjával, az orvosi-kórházi élmények kicserélése azonban, így a sajtón keresztül is, több, mint érdekes. Különösen, ha a hozzám közeli újabb tapasztalatcsomagját hozzáadva az enyémhez, a szívet és a gerincet el sem választom egymástól, egyúttal pedig élek a szabad határátlépéssel, orvosi rendelők, kórházak, tanácsok tekintetében, legalábbis Kolozsvártól Budapestig száguldozva. (Bicegve.) Reumatológus, ortopéd, gerincsebész, neurológus az én listámon is szerepel, az előnyöm viszont tetemes, ha a találkozott kardiológusokra, szívsebészekre gondolok. Ópiumos (opiáttartalmú) gyógyszerhez, tapasztalathoz viszont nem volt szerencsém, legalábbis illet nem közöltek velem, a fájdalomcsillapító injekciók összetételéről nincs igazán tudomásom.

Romániai magyar gerinc

Szívűtét után egyelőre eltanácsoltak a gerinctornától, minden reggeli szórákzásomtól. Úgy két évtizeddel ezelőtt kezdődtek a bajok, és odáig fajultak,

hogy a kertünk végében lévő, a kőfal miatt másfél utcán át megközelíthető szerkesztőségből alig tudtam hazajönni, egy kolléganóm kísért el, a táskámat kivette a kezemből.

Amíg ebbe a fázisba jutottam, pontosabban előtte és utána történt egy s más, orvosi beavatkozási kísérlet. Ezt most nem Kószeg Ferenc gerinckalandját olvasva elevenítem föl (csupán), hanem mert hosszúra nyúló szíves rehabilitációm alatt nemegyszer fogott el a hátfájás, következképpen gyanakodni kezdtem a hátgerincemre. Ha pedig így volt (van?), mégiscsak hozzá kell látnom annyi ideje tervezett históriám, a *Romániai magyar gerinc* megírásához is.

Ez még valóban „romániai magyarként” indult, a Ceaușescu-korban, tehát több mint húsz éve, amikor az erdélyi helyett románait, romániai magyart mondtunk, akár egy irodalomtörténeti összefoglalóban. Odaátról, azaz Budapestről így rendelték, még az Akadémia is. A Kriterion ugyancsak így fogadta a kéziratot. Maga a „gerinces” tanulmány, esszé viszont váratott magára – nem mintha a kiváltók okafogyottá lett volna, akadtak sürgősebb megírnivalók, időszerűbb, jobban várt állásfoglalások. A pár évig tartó aktív politizálásban. Nem utolsósorban a *Korunk*-szerkesztésben, 1990-től már főszerkesztésben. (Ha időnként hát- és láb fájjal, de közbeiktatott teniszpartikkal; meg továbbra is közéleti feladatok teljesítésével.)

Az én gerincproblémám körüljárása lehet, hogy épp a teniszkönyökkel, illetve a térdfájással kezdődött. Ki tudja? Talán az ortopédok, a sebészek, Bartha, majd Széplaki Attila. Akkoriban rehabilitáció helyett a „recuperare” szó tolult a szánkra, a Hajnal negyedi új kórház nevéként, ha nem is beutalással, hanem szakrendelés helyéül. Ezúttal nem az „Ismerem az apádat”, inkább a barátom barátja jött be (Kószeg – *Magyar Narancs*), váltott lovakkal (drága magánrendelővel is, már 1990-et követően), hogy aztán fejedelmi körülményeket is megtapasztaljak a Duna-parton, több száz kilométerre a Kis-Szamostól. A fejedelmi jelzőn értsd Tökés László közvetlenül forradalom utáni tekintélyét, magyarországi autóbalesetére következő rehabilitációját az ORFI egyik lakosztályában. Nekem pár évvel később, autózástól és T. L.-től függetlenül, hasonló kényelem jutott ugyanott, egy emeleti szoba-fürdőszoba, egyszemélyes tévéhasználat, felkínált szobai étkeztetés körülményei között, csak a napi hét-nyolcszori kezelésre kellett a földszintre vagy az alsorsori medencéhez lemennem. (Minthogy le tudtam menni, inkább a közös étkezdét vállaltam, szívesen.) Tíz napon át tanultam – a kolozsvári románnak megfelelő – magyar szakneveket. Most ki kellene keresnem a régi papírjaimat, hogy biztosan megmondhassam, például a „tangentor” itt vagy ott mondatik; a vízsugaras kezelés a nagy kádban csakúgy hasznosnak bizonyult, mint az elektromos úton érkező meleg, az ágyra felfektetve, meg a tornatermi vagy az úszómedencei, víz alatti torna. Az előzetes kolozsvári ambuláns napok-hetek nem igazán „rehabilitáltak”, a meleg után ki a hidegbe nem hozta meg az eredményt, az injekciók pedig csak átmeneti könnyebbedéssel jártak. Az ORFI-beli tíz nap viszont, a Segítő Jobbnak meg a különös figyelemnek köszönhetően, évekre hatóan, csodát tett. Beigazolódott a szakorvosi, még kolozsvári tanács: elkerülhető a gerincműtét. A gerinctornát azonban, amelyre az ORFI-ban tanítottak, ne feledjem.

Rosszabb külső körülmények közt azt már korábban is igyekeztem tudatosítani magamban (lehetőség szerint másokban is), hogy a gerinc óvása életfontosságú kérdés. Romániai, erdélyi magyarként legalább annyira, mint más térben. Ehhez jött, évtizedek múltán, a szív figyelmeztetése. A kettőt valahogy együtt kellene kezelni. Ambulancián, kórházon kívül is. A szívet és a gerincet.

Szíves Kolozsvár

Természetesen Kolozsvárnak, következésképpen a kolozsváriaknak is van szíve. Erre sokféleképpen lehet és kell gondolni, nem utolsósorban a Mikó utca (Clinicilor) és a Monostori út felől egyformán megközelíthető Szívkórház (Institutul Inimii) révén. Erről az intézményről, elismerem, többet tud mondani Peti barátom – őt a hármas, sikeres (és négy évvel korábbi) kolozsvári by-pass miatt lehet koronatanúnak tekinteni –, engem csak alkalmi, és maximum öt napig tartó bentlét okán tekinthetnek érdemesnek a helybeli nyilatkozásra. Én ugyanis, mint az eddig elmeséltekből kikövetkeztethető, a Városmajorban dolgozó unokaöcsém biztatására, valamint nem titkolható gyanakvásom (előítéletem?) következtében Budapestért elárultam szülővárosomat (irodalmilag és lakhelyválasztásként nem tenném!); itthonra a folyamatos kardiológusi ellenőrzést, illetve a rehabilitáció további, beígért hónapjait hagytam. De az nem volt bekalkulálva, hogy egy január közepi éjszaka, derült égből villámcsapásként, majdnem hogy négykézláb teszem meg a fürdőszobáig vezető néhány métert, és onnan vissza az ágyig, eldagadt két lábam nem akart engedelmeskedni.

A laboratóriumi vizsgálat ettől függetlenül időszerű lévén, telefon Bódizs doktornak, és az ő mindig kész, meghálálhatatlan igenje birtokában taxival, Juli támogatásával sikerül feljutni a lépcsőn az emeleti vérvételre, a másik épületben pedig – ott van lift – egy kedves román kardiológusnő sürgősségi vizsgálóágyára. Évekkel a gerinces látogatások után ismét a „recuperarén” vagyok (vagyunk), jól-lehet csak azért, hogy a most már hön vágott kolozsvári szívkórházba sikerüljön bejutnom, az ajánlott Kovács doktornőhöz.

Itt lesznek aztán Domnu Kantor (hogy Kovács Emese mellett a csinos rezi-dens doktornő és a nővérek csapata is értse, kiről és miről van szó, kezelésileg). Szerencsére a keresett és megtalált kardiológusnő érti a Városmajorból és a Széher útról kapott zárójelentéseket, megnyugtat, hogy a kinti műtéttel nincs semmi baj, viszont a felgyült vizet kell lecsapolni. Megkezdődik a vízhajtó infúziós adagolása, napi hat órán át vagyok ágyhoz kötözve. Jut időm a szobatársakra figyelni, egyáltalán az itteni kórházi rendre. Most nincs karantén, Juli mindent hoz, amit kérek – könyvet, folyóiratot is. Napról napra méretkezem, reggelente, és a mérleg kedves (szíves) hozzám: öt nap múltán mehetek haza, már könnyebb az autóba beszállni, nyolc kilóval vagyok kevesebb a megszokottnál (?), a kórházi kalandok előttinél. A gyógyszerlista otthoni használatra valamelyest módosul, a Furosemid mindenestre marad, de csak pasztillában, és kisebb adagban. Rossz emlékként csupán az ehetetlenül sótlan benti kenyérkínálatot őrzöm (és még sokat is adtak, sokan hagytuk ott). Kovács doktornőt majd a magánrendelőben keressük fel. Igaz, várakozásomon felüli volt a tisztaság, s a szakorvosi, az ápo-

lónói figyelemre sem lehetett panasz, most már azonban elég volt a kórházakból. A Városmajorba még el kell menni hivatalos felülvizsgálatra, Kolozsvár szívességét viszont hétköznapibb értelemben kívánom ezután megélni.

Következik két javuló, már-már jó hét, olyannyira, hogy az adóhivatali dolgokat is mehetünk elrendezni, sőt még belefér a napba (kórház miatti adósság) a Barabás Miklós Céh országos (szép!) tárlatának végigjárása, a Bánffy-palota termeiben. Egy kicsit fárasztó a kiállításprogram, indokolt megállásokkal, vizsztatérésekkel; nem baj, leülünk a közeli vendéglőben, megebédelünk, aztán megyünk haza. Csakhogy ember tervez, isten végez: sokat várunk a megrendelt levesre, egy korty sör addig belefér, a rehabilitációs előírásokba is (bár az orvosi rendelés egy pohár vörösbort). Nem fér bele. Hogy pontosan mi nem fér bele, azt máig sem tudom. Várakozás közben kicsike rövid szédülés, kicsike ájulás, nem több fél percnél, maximum egynél – elég az ijedtséghez, a pincér hagymaleves és sült hús helyett mentőautót tálal. Még az autóban vérnyomásmérés, vércukorszint ellenőrzése, EKG – mi több, a személyi igazolványomat nézve a mentőorvos magyarra fordítja a szót. Nem mennék vissza a szív-kórházba, de az ambulanciát nem kerülhetem el. A monitorizálás semmi érdemlegest nem mutat ki, este saját felelősségemre elengednek, taxiba ülhetünk. Hazáig ugyan nem jöhetünk, két sarokkal előbb meg kell állnunk, óriási politikai, kormányellenes tüntetés a városban (országszerte százezres nagyságrendben), a rendőrök nem engednek tovább az autóval (a gyerekekkel, kutyákkal vonulók védelmében) – szépen sétálva hazaérünk. Nyugodt alvás, saját ágyban, minden rendben.

Nemzeti közjáték, egy hónappal később. Március 14., este. Ünnepi fogadás, hozzáöltözve az eseményhez, gyalog megyünk Julival, a műsorhoz még sikerül ülőhelyet szereznünk. Koccintás, és ami ilyenkor jár, az állófogadás már vége felé tart, készülődünk, ideje indulni. Új beszélgetőpartner a kerek asztalnál, szédülés, eltűnök az asztal mellől. A „szokásos” fél perc, most a mélyben. Fölemelnek, kivisznek a levegőre, a folyosóra, széket tesznek alá. Csupa ismerős körülöttem, szemben épp az országgyűlési képviselőnk meg a főkonzul, már semmi bajom.

– Látom, nemzeti ügy lett belőlem.

– Eddig is az voltál – biztat Mille Lajos.

Megint jönnek a mentősök, székestül visznek le a kapu elé. És nincs apelláta, hiába mennék inkább haza. Juli nem ülhet be, ő majd jön taxival, csakhogy nem a Szív-kórház az irány, mint gondolnám, hanem a városi sürgősségi. Kevésbé úri hely, várni kell soromra, amíg betolnak a kezelőbe. Aztán jön ápoló, több rendbéli nővér, orvos is, méricskélnek. Különöset nem találnak. Nagy sokára Julit is beengedik, saját felelősségre ismét otthon, a Mikes Kelemen 15.-ben alhatunk.

Tanácsok persze vannak, további vizsgálatokra. Az előkelő Majális utca és környéke bőven felkínálja a választási lehetőséget (jobb volna a Botanikus kertet választani), egymás mellett sorakoznak az elegáns magán-rendelőintézetek, szakosodva, versenyben. Nem akármilyen üzletág, orvosi világváros vagyunk. Nemzetközi filmfesztivál, színházi fesztivál, UNTOLD (sztáregyüttesekkel) évente egyszer van, de a rendelők folyamatosan fogadnak, csak éppen várni kell az ismerős orvosra, amikorra be tud írni a titkárság. Végül minden elkészül, a mágneses rezonancia, az elektroencefalogram, a CT (komputertomográfia),

lehet tovább konzultálni a neurológussal, a kardiológussal. Hogy a nyaki ütőér meszesedése milyen fokú, ez okozta-e a rövid eszméletvesztéseket? Kérdezzünk meg egy (itthoni) érsebészt műtéti javallat tekintetében... Szerencsére ez utóbbi javaslattevők kisebbségben maradnak. A családi orvos válasza a legőszintébb: a nyaki ereket akkor szokták műteni, amikor már úgyis mindegy...

No nem, újabb operációs sikert nem próbálok begyűjteni. Inkább elolvasom a *Magyar Narancs*-ban a világ százéveseinek életreceptjeit. Addig van még két évtized. A városmajori professzor tíz évet már megígért nekem, ha a kése alá fekszem. Továbbiakkal nem próbálkozom. Kórházi keresztből volt éppen elég.

Visszatérek a könyvekhez. Folytatom a *Kakas és keresztet*. Talán nem is kell hozzá teljes évtized.

(Álomról, rémálmokról – pótlásként)

A folyosóra felfutó lonc bódításával versenyben, a nyár hivatalos első napjára ismét kinyílt udvarunkon az ezüsthárs. Ideje, hogy csak a szépre emlékezzem: kellemes, boldogító álmra igen, rémálmokra nem. Így akár ki is maradhatott volna a kórházi történetekkel nyilván összekapcsolható egyik rossz éjszakám látomása, valami súlyos csata, meghatározatlan helyen; a „jók” oldalán többen fegyverrel harcoltunk, erdélyi írók, ott volt Bajor Bandi, Panek Zoltán (még Beke Gyuri is), de vesztesre álltunk, az ellenség kezdett kiszorítani a várból.

Ha nem kerül a kezembe, 24 órával a hivatalos napforduló előtt, a budapesti *Vigília*, a rémálmok nem kapnak külön, zárójeles alfejezetet. És szegényesebb (mégis szebb?) lett volna a Városmajor megidézése. Már a címlapról megszólított, az irodalmi összeállítás élén: Zoltán Gábor: *Véresmajor*. Részlet készülő könyvből. A Városmajor fái és egyes épületei az azonosítható szereplők, mindenekelőtt az 54-es szám. Ez nem áll messze a 48-tól, ahol Mészöly Miklóssékat látogattuk. Regénybeli (dokumentumbeli?) funkciója szerint: Sztéhlo Gábor egyik gyermekmentő otthona. A felidézett történelmi idő a nyilasok rémuralma, 1944. „Egy kórház bejáratánál tetemek voltak kipakolva. Az egyiknek, egy nőnek a talpára rajszöggel cédulát tűztek, hogy minden arra járónak tudtára adják, az egy zsidó hulla. Rákosi Zoltán felháborodott, és kiabálni kezdett: gyalázat! A tettesek a közelben voltak, ám ez nem készítette óvatosságra. Mert hiszen pont ezért volt kitéve a hulla, pont ezért volt felcédulázva: hogy színvallásra készítse a lelkeket. – Egy nyilas lelőtte. Rákosi Zoltán élettelenül esett össze. Később a kórházi személyzet bevitte, és megvizsgálták. Kiderült, hogy bár sok vért vesztett, nem halt meg. A golyót benne hagyták, de bekötötték, és ágyba fektették. Felgyógyult, és az ostrom után Sztéhloéknál kezdett dolgozni.”

Nem követem tovább a júniusi *Vigiliában* olvasható regényes fordulatokat, a megidézett személyek élettörténetét (bár nyilván érdekelnek); a Városmajor 68, az Érsebészeti és Szívsebészeti Klinika az én történetem része, amely – ki gondolta volna? – ilyen szörnyűségnek is tanúja volt, az utcai front felől nézve. De ki ez a Zoltán Gábor, a *Vigília* szerzője, azonkívül, hogy 1960-ban született, Budapesten, és író? A könyvrészletből megtudható, hogy a Városmajor (utca) és környéke az életének fontos része. És azon túl?

Haragudhat az ember az internetre, mert elszoktatja a fiatalokat az olvasástól, ám amikor a segítségünkre siet... No lám, egy korábbi wikipédiás szöveg, Zoltán Gábortól: „Budapestnek az a része egy kis Erdély: a Királyhágó utca, Nagyenyed utca. Maros utca, Szamos utca, Temes utca: erdélyi folyók csörgedeznek a völgyben, de még a Csaba utca is a hun-székely királyfit idézi fel. Az itt dolgozó kortárs építészek hol nemzetközi modern stílusban dolgoztak, hol erdélyies szecesszióban.” A szerző természetesen említi a Györgyi Dénes és Kós Károly által tervezett városmajori iskolát és óvodát, ahová nyolc éven át járt. Ne álljunk meg itt, mert folytatódik a városmajori „erdélyi vonal”. Többek között – a Nyíró- és Wass Albert-könyvek sorsán innen és túl – ilyen vallomásos mondatokkal: „Nálunk is, mint annyi más családban, egyértelmű volt, hogy a magyar legfelső foka az erdélyi. Az erdélyi legfelső foka pedig a székely.”

Hát akkor ne lenne igaz az én kórházi, erdélyi oltárálmom, az éjszakai nap aranyfényében? Károly bácsival, Cs. Szabóval, Jékelyvel, székely származású, jó humorú grafikus barátommal, Deák Ferivel? Meg Lászlóffy Alival, Szilágyi Domokossal? Hogy mindent, tehát a városmajori szív-kórházat is mi építettük, a budapestieknek? Ragyogó a múlt és a jelen.

Persze, ahogy Zoltán Gábor 1944-es történetét meg a rákövetkező éveket olvasom, mindent azért nem vállalnék. Sok mindent nem. De annak örülök, hogy a teljes ismeretlenségből – nyilván az én figyelmetlenségemből a késés – elémm jött ez a zoltángábori elbeszélésmód. Egyszer talán személyesen is találkozunk. Mészöly Miklóst már nem hívhatom el a találkozásra, András Sándort, a városmajori szomszédságból azonban mindenképpen megkérdezem, jön-e egy kórházon kívüli közös látogatásra.